Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Image not found or type unknow

Державний обліковий номер: 0825U003021

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 18-07-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шимянова Марія Вячеславівна

2. Mariia V. Shymianova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 48177 Філологія

Дата захисту: 08-07-2025

Спеціальність за освітою: Філологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 9649

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.41.21

Тема дисертації:

1. Просторова метафора в австралійській, новозеландській та південноафриканській англійськомовних картинах світу

2. Spatial metaphor in the Australian, New Zealand, and South African English-speaking worldviews

Реферат/анотація:

1. Дисертацію присвячено проблемам просторової орієнтації як однієї з базових когнітивних здібностей людини, ролі уявлень про простір в організації досвіду і знань про світ. На матеріалі національних варіантів англійської мови розглянуто когнітивну, зокрема орієнтаційну, метафору як інструмент пізнання довкілля, досілджено участь просторових метафор у формуванні англійськомовної картини світу, актуалізованої лексико-семантичними засобами її національних варіантів, поширених у південній півкулі. Мета роботи – зіставний аналіз процесів метафоричного моделювання світу на основі вже сформованих і вербалізованих знань про простір в англійськомовних культурах Австралії, Нової Зеландії та Південної Африканської Республіки. Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: розглянути базові ідеї лінгвофілософських концепцій картини світу в історичній динаміці; окреслити основні сучасні положення теорії картин світу, які стосуються її моделювання й актуалізації; узагальнити досягнення філософії і мовознавства щодо простору як базової онтологічної категорії, особливостей її вербалізації в картинах світу різних лінгвокультур в

результаті мисленнєвого освоєння довкілля мовцями; описати простір як одну з базових когнітивних схем людськоїсвідомості, яка проєктується на пізнання інших ділянок світу; схарактеризувати універсальність і національну специфіку просторового коду культури в семіотичній площині картини світу; систематизувати основні положення теорії когнітивної метафори, розглянути механізм метафоричного моделювання та його різновиди; розкрити когнітивні основи орієнтаційної метафори, а також її роль в процесах структурування й вербалізації знань мовців про світ; розробити алгоритм дослідження актуалізації просторових концептуальних метафор в англійськомовних картинах світу південної півкулі; здійснити аналіз етимологічних та структурно-семантичних властивостей складників просторового коду в аналізованих англійськомовних картинах світу; визначити чинники, які вплинули на формування цих властивостей; з'ясувати цільові сфери просторових метафор, проаналізувати вербальну актуалізацію концептуальних ознак простору в інших сферах досвіду мовців; виявити спільне та відмінне в реалізації метафоричних моделей категорії простору засобами австралійського, новозеландського та південноафриканського варіантів англійської мови. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше здійснено всебічний аналіз просторової лексики трьох варіантів англійської мови (австралійського, новозеландського та південноафриканського) в синхронічному та діахронічному аспектах; виявлено та проаналізовано вплив культурних, соціальних, географічних та історичних чинників на формування та еволюцію просторової лексики в кожному з трьох варіантів англійської мови; розроблено послідовну методику аналізу, яка пояснює механізми формування та розвитку просторової лексики в умовах мовного контакту та культурної взаємодії. Науково-методологійною основою дослідження є роботи науковців, що висвітлюють питання вивчення картин світу у рамках лінгвістичного, когнітивного та культурологічного підходів, а також аналізують особливості репрезентації уявлень про світ засобами просторової лексики. Матеріалом дослідження слугувала авторська картотека, яка складається з 1734 одиниць, у значеннях яких наявна локативна чи дирекціональна компонента. Відібрані одиниці представлені як окремими лексемами, так і фразеологізмами, до складу яких інтегровані просторові позначення. Джерелами слугували авторитетні регіональні історичні словники австралійського, новозеландського та південноафриканського варіантів англійської мови, в яких наведено контексти уживання лексичних одиниць впродовж різних історичних періодів, а також 506 текстових фрагментів, відібраних з інших джерел (художніх творів, історичних нарисів, регіональної преси та офіційних документів). Серед спеціальних лінгвістичних та міждисциплінарних методів і методик застосовано: метод суцільної вибірки й описовий метод – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць; методика безпосередніх складників – для визначення будови лексем; методи аналізу словникових дефініцій й контекстологічного аналізу – для розкриття структурно-семантичних і функційних властивостей одиниць; етимологічний аналіз – для встановлення походження одиниць; когнітивний аналіз – для моделювання структури знань про позначене; зіставний та та лінгвокультурологічний методи – з метою порівняння, встановлення спільного та відмінного між фрагментами англійськомовних національних картин світу. Результати дослідження є певним внеском у розвиток таких галузей мовознавства як когнітивна лінгвістика, лексикологія, соціолінгвістика, етнолінгвістика, а також доповнюють наявні у сучасній германістиці відомості про закономірності та тенденції розвитку варіантів англійської мови.

2. The dissertation investigates the issues of spatial orientation as one of the basic human cognitive abilities, and the role of spatial representations in organizing experience and knowledge about the world. Based on material from national varieties of English, the study examines cognitive, specifically orientational, metaphor as a tool for understanding the environment. It investigates the participation of spatial metaphors in the formation of the English-language worldview, actualized by lexico-semantic means of its national varieties prevalent in the Southern Hemisphere. The purpose of the research is to establish commonalities and differences in the processes of metaphorical modeling of the world, based on already formed and verbalized knowledge of space in the English-speaking cultures of Australia, New Zealand, and the Republic of South Africa. The objectives of the research include the following: to review the basic ideas of linguophilosophical concepts of the worldview in historical dynamics; to outline the main modern provisions of the theory of worldviews concerning their modeling and actualization; to generalize the achievements of philosophy and linguistics regarding space as a basic ontological

category, and the peculiarities of its verbalization in the worldviews of different linguocultures as a result of speakers' mental assimilation of the environment; to describe space as one of the basic cognitive schemes of human consciousness, which is projected onto the cognition of other parts of the world; to characterize the universality and national specificity of the spatial code of culture in the semiotic plane of the worldview; to systematize the main provisions of the theory of cognitive metaphor, to examine the mechanism of metaphorical modeling and its types; to reveal the cognitive foundations of orientational metaphor, as well as its role in the processes of structuring and verbalization of speakers' knowledge about the world; to develop an algorithm for studying the actualization of spatial conceptual metaphors in the English-language worldviews of the Southern Hemisphere; to analyze the etymological and structuralsemantic properties of the components of the spatial code in the analyzed Englishlanguage worldviews; to identify the factors that influenced the formation of these properties; to determine the target domains of spatial metaphors, to analyze the verbal actualization of conceptual features of space in other domains of speakers' experience; to identify commonalities and differences in the realization of metaphorical models of the category of space by means of Australian, New Zealand, and South African varieties of English. The scientific novelty of the research is in the fact that it is the first comprehensive analysis of spatial vocabulary in three varieties of English (Australian, New Zealand, and South African) in synchronous and diachronic aspects; it identifies and analyzes the influence of cultural, social, geographical, and historical factors on the formation and evolution of spatial vocabulary in each of the three English varieties; it develops a consistent analytical methodology that explains the mechanisms of formation and development of spatial vocabulary in conditions of language contact and cultural interaction. The theoretical principles and research methods rely on the approaches and tools developed by scientists dealing with the issues of studying worldviews within linguistic, cognitive, and cultural approaches, as well as analyzing the peculiarities of representing world perceptions through spatial vocabulary. The research material consists of the database, which contains 1734 units with a locative or directional component. The selected units are represented both by individual lexemes and by phraseological units that integrate spatial designations. Sources included authoritative regional historical dictionaries of Australian, New Zealand, and South African English varieties, which provide contexts of lexical unit usage across various historical periods, as well as 506 textual fragments selected from other sources (fiction, historical essays, regional press, and official documents). The data were studied by hypothetico-deductive, comparative, descriptive methods, the method of direct components, the method of analysis of dictionary definitions, etymological, contextual, cognitive and linguistic and cultural analysis. The results of the research are a certain contribution to the development of such branches of linguistics as contact linguistics, lexicology, sociolinguistics, ethnolinguistics, and also supplement the information available in modern German studies about the patterns and trends in the development of varieties of the English language. The spread and development of the English language, and thus spatial vocabulary, in the mentioned varieties occurred under specific historical conditions.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Шимянова М. В. Орієнтаційна метафора у фразеології новозеландського варіанта англійської мови. Нова філологія. 2021. № 82. С. 344–348.

- Шимянова М. В. Структурно-семантичні особливості лексики з просторовим значенням у давньоанглійській мові. Південний архів. 2022. № 89. С. 47–58.
- Шимянова М. В. Роль просторової лексики у репрезентації картини світу у південноафриканському варіанті англійської мови. Нова філологія. 2023. № 89. С. 253–260.
- Шимянова М. В. ‘Картина світу’: понятійно-термінологічна поліфонія. Folium. 2024. № 5. С. 135–141.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Козлова Тетяна Олегівна

2. Tetiana O. Kozlova

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.15

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5879-6054

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Жукова Наталія Михайлівна

2. Nataliia M. Zhukova

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8489-7884

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Запорізька політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02070849

Місцезнаходження: вул. Жуковського, буд. 64, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69063, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Семашко Тетяна Федорівна

2. Tetiana F. Semashko

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4296-1259

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет біоресурсів і природокористування України

Код за ЄДРПОУ: 00493706

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, буд. 15, Київ, 03041, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Христіанінова Раїса Олександрівна

2. Raisa O. Khrystyaninova

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1078-3611

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Веремчук Ельдар Олександрович

2. Eldar O. Veremchuk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2926-2090

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Приходько Ганна Іллівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Приходько Ганна Іллівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Дребезов Денис Олегович
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна